کێشەی کورد و کێشەی نەتەوەیی: دەوڵەتی نەتەوەیی یان دەوڵەتی هاووڵاتییەتی؟.. ڕزگار ئاکرەی

لە نێوان ناسیۆنالیزم و هاووڵاتیبوون: تێڕوانینێکی چەپ بۆ بەدیلی ئازادی

١. پێشەکی

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەیان ساڵە ململانێی خوێناوی نەتەوەپەرستی بەخۆیەوە بینیوە کە ملیۆنەها قوربانی و ئاوارەی لێکەوتووەتەوە و وێرانکارییەکی گەورەی لە ئاستە جیاجیاکاندا لێکەوتووەتەوە. پرسی کورد یەکێکە لە گرنگترین ململانێ ناسیۆنالیستییە ئاڵۆزەکان کە کورد بەسەر چوار وڵاتی سەرەکیدا دابەش بووە کە بریتین لە تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا و هەلومەرج و هەلومەرجی سیاسی و ئابووری و کەلتووری لە هەر وڵاتێکدا جیاوازە. پرسیاری بنەڕەتی لێرەدا ئەوەیە : چارەسەری ڕاستەقینەی گونجاو بۆ پرسی کورد و پرسی نەتەوەیی ناوچەکە چییە ؟ ئایا لە بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی جیادایە، یان لە تێکۆشان بۆ دەوڵەتێکی هاووڵاتیبوون لەگەڵ مافی یەکسان؟

بەڵێ لە زۆربەی وڵاتانی ناوچەکەدا چەوساندنەوەی نەتەوەیی ئاشکرا بەرامبەر بە کورد هەبووە و بەردەوامیش دەبێت و ئەمە واقیعێکی مێژوویی حاشاهەڵنەگرە چونکە مەحاڵە بەبێ دانپێدانانێکی ڕوون و ئاشکرا بە ڕاستی ئەو چەوساندنەوەیەی کورد و کەمایەتییە نەتەوەییەکانی دیکە لە دەوڵەتە دیکتاتۆرەکاندا ڕووبەڕووی بووەتەوە بوەستێنرێت چ سروشتی نەتەوەپەرستی بێت یان ئایینی. ئەم چەوساندنەوە سیاسەتێکی سیستماتیک بوو کە لەلایەن دەوڵەتە مەرکەزییەکانەوە پەیڕەو کرابوو لە ڕێگەی نکۆڵیکردن لە ناسنامە و قەدەغەکردنی زمان و ڕاگواستنی زۆرەملێ، هەتا جینۆساید، و لەم نمونەی خوێناوی و بەرچاودا هەیە:

- لە عێراقدا، دڕندەیی لە سەردەمی سەدام حوسێن گەیشتە لوتکە لە کاتی هەڵمەتی دڕندانەی ئەنفال کە دەیان هەزار کەسیان لە گۆڕە بەکۆمەڵەکاندا بێسەروشوێن کرد، هەروەها تاوانی

بۆمبارانکردنی هەڵەبجە بە چەکی کیمیایی کە هەزاران هاووڵاتی مەدەنی لە چەند ساتێکدا لەناوبرد.

- لە سووریا، هەردوو ڕژێم لە سەردەمی حافز و بەشار ئەسەددا گەمارۆیەکی نیشتمانییان سەپاند کە لە پشتێنەی عەرەبی نوێنەرایەتی دەکرا بە دابڕاندنی ناوچە کوردییەکان و سەرژمێری نادادپەروەرانەی ساڵی 1962 کە سەدان هەزار ڕەگەزنامە و مافی هاووڵاتیبوونیان لێسەندوە، لەگەڵ قەدەغەکردنی گشتگیر لەسەر زمان و کەلتوور و چالاکی سیاسی. ئەمەش لە کانوونی دووەمی 2026، ئەم ڕێگایە لە ڕێگەی هێرشی سەربازی سوپای سوریا و میلیشیاکانی هاوپەیمانی بۆ سەر ناوچەکانی ژێر کۆنترۆڵی هێزەکانی سوریای دیموکرات (SDF) نوێ دەکرێتەوە. دوور له هه ر چاره سه رێکی دیموکراسی دادپه روه رانه بۆ پرسی نه ته وه یی
- سەبارەت بە تورکیا، دەوڵەت دەیان ساڵە سیاسەتی پەیڕەو کردووە بۆ مەبەستی لەناوبردنی بوونی نەتەوەیی کورد و کوردەکانی بە ناوێکی شەرمەزارکەر بە "تورکی شاخاوی" پێڵەن کردووە و هەڵمەتی سەربازی دەستپێکردووە کە هەزاران گوند وێران و ملیۆنەها کەسی ئاوارە کردووە و هەموو ئەو شتانەی کە پەیوەندی بە ناسنامەی کوردەوە هەیە بە تاوان ناساندووە.
- لە ئێران، کورد ڕووبەڕووی سەرکوتی ئاڵۆز دەبێتەوە لە ژێر نیری ڕژێمی ئایینی دیکتاتۆری کە لە سەرکوتی نەتەوەیی و لەسێدارەدانی مەیدانی و سیاسی، سەربازیکردنی تەواوی شارە کوردییەکان و پەراوێزخستنی ئابووری ناوچە سنوورییەکان دەردەکەوێت بە ئەوەی دانیشتووانیان بەرەو هەژاری و ژێردەستەیی ببەن.

ئەم ڕاستیانە بەشێکی بنەڕەتی مێژووی هاوچەرخی ناوچەکەن و ناکرێت بە هیچ ڕێبازێکی جدی چەپ پشتگوێ بخرێن. هەرچەندە لە بنەڕەتدا نوێنەرایەتی یەک ڕووی سیاسەتێکی دیکتاتۆری گشتگیر دەکەن کە ئەو ڕژێمانە پەیڕەوی دەکەن چونکە تەنیا کوردیان نەکردە ئامانج بەڵکو ئامێری سەرکوتگەری خۆیان ئاراستەی هەموو هاووڵاتیانی ئەو وڵاتانە کرد و لە هەموو نەتەوەکاندا ، چونکە ئەو دیکتاتۆرییەی ناسنامەی کوردی تێکدەشکێنێت هەمان ئەو دیکتاتۆرییە کە زۆرینەی ڕەها بەدەنگ دەکات و نەیاران بەبێ گوێدانە نەتەوە فڕێ دەدات ئایین و بیروباوەڕ دەخاتە زیندانەکانەوە و ئازادییەکانیان زەوت دەکات و کەرامەتی مرۆڤایەتیان وشک دەکاتەوە، کە خەبات لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیی دەکاتە بەشێکی دانەبڕاو لە خەباتی

گشتی دژ بە دیکتاتۆری چینایەتی و سیاسی.

لەهەمانکاتدا داننان بەدادپەروەری دۆزی کورد و مافی کورد بە یەکسانی و کەرامەتی مەرج نییە مانای پەسەندکردنی هەموو پڕۆژە ناسیۆنالیستییەکان بێت کە بەناوی ئەم ستەمەوە پێشنیازکراون ڕووبەڕووبوونەوەی چەوساندنەوەی نەتەوەیی ڕاستەقینە بە جێگرتنەوەی نەتەوەیەکی باڵادەست بە نەتەوەیەکی تر بەدەست ناهێنرێت، بەڵکو بە هەڵوەشاندنەوەی بناغەی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەوە و بنیاتنانی دەوڵەتێکی دیموکراتی لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان و دەستەبەرکردنی مافی تەواوی نەتەوەیی و کەلتووری و زمانەوانی بە هەموو پێکهاتەکان و کۆتاییهێنان بە بازنەی نادادپەروەری نەتەوەیی هاوبەش بە هەمیشە بەدەست دێت.

٣. لە ناسیۆنالیزمی چەوساوە بۆ ئەزموونی دەسەڵاتی دەسەڵاتدار

وەک دەبینین لە هەرێمی کوردستانی عێراق کە دۆخێکی نیمچە دەوڵەتی تەواو پێکدەهێنێت، "ناسیۆنالیزمی چەوساوە" گۆڕاوە بۆ دەسەڵاتێکی فەرمانڕەوا کە ڕووبەڕووی تۆمەتی بەربڵاوی سەرکوتگەری و گەندەڵی دارایی ڕێکخراو دەبێت. دوو حیزبی سەرەکی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەشدارییان کردووە لە دامەزراندنی پێکهاتەی حوکمڕانی بنەماڵەیی خێڵەکیی کە تێیدا دەسەڵات و سامان و کاریگەرییان هاوبەش بێت شەڕێکی ناوخۆیی خوێناوی کورد لە نێوان ئەو دوو حزبەدا هەڵگیرسا کە لە ساڵی 1994 تا 1998 بەردەوام بوو و ژیانی هەزاران کوردی لێکەوتەوە و هۆکارەکەشی تێکۆشان بوو بۆ هەژمووز و کۆنترۆڵکردنی سەرچاوەکان نەک ئازادی نەتەوەیی تەنانەت دوای کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ ململانێی نێوانیان بە شێوەیەکی تر بەردەوام بوو و گۆڕدرا بە مۆدێلێکی ڕوونی حوکمی خێزانی بۆماوەیی دەسەڵاتدار

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکانی ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی مافی مرۆڤ، دەسەڵاتدارانی ناوچەکە پێشێلکارییەکی بەرفراوانی مافەکانی مرۆڤیان ئەنجامداوە. گەندەڵی دارایی لە هەرێم بەربڵاوە چونکە فەرمانبەرانی هەرێم بۆ ماوەی چەند مانگێک مووچەکانیان وەرناگرن. هەروەها هەرێم خۆپیشاندانێکی جەماوەری بەرفراوانی بەخۆوە بینی دژ بە بێکاری و گەندەڵی و دیکتاتۆری و پچڕانی مووچە و لە زۆر حاڵەتدا سەرکوت کران لەو کاتێکدا دوو پارتی دەسەڵاتدار بەردەوامبوون لە قۆرخکردنی

سەروەت و سامانی هەرێم و بەهێزکردنی ئامرازە ئەمنی و سەربازییەکان بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە تەسکەکانیان

هەروەها لە سووریا، هێزەکانی سوریای دیموکرات کە لە ساڵی 2015 ەوە بە پشتیوانی ئەمریکا فەرمانڕەوایی ناوچەیەکی فراوانی باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریایان کردووە، گۆڕاوە بە دەسەڵاتێک کە بڕیارە سیاسی و سەربازییەکان لە دەستی خۆیدا چڕدەکاتەوە و سیاسەتی مەرکەزییەکی ئاشکرا دەگرێتەبەر. سەرەڕای جێبەجێکردنی کۆمەڵێک چاکسازی گرنگی پێشکەوتووخواز و مەدەنی بەتایبەتی لە هەندێک لایەنی کۆمەڵایەتی و ئیداری و فراوانکردنی بەشداری ژنان ئەم چاکسازییانە بە سەقفێکی چینایەتی و سیاسی دیاریکراو مابوونەوە و دەستیان لە کرۆکی پێکهاتەی دەسەڵات نەدا کە لەسەر بنەمای قۆرخکاری سیاسی و هەژموونی دەزگای حزبی داخراو دامەزراوە بەگوێرەی راپۆرتە نێودەوڵەتییەکان، پێشێلکارییە بەربڵاوەکانی مافەکانی مرۆڤ لە دژی هێزەکانی سوریای دیموکرات تۆمار کراوە، لەوانە بەردەوامی بەخێوکردنی منداڵان و گرتنەبەری سیاسەتی ئەمنی توند کە بریتییە لە دەستبەسەرکردن و سەرکوتکردن و ئەشکەنجەدانی بەرهەڵستکاران. بە بۆچوونی من ئەزموونی چەپی ناسیونالیستی کورد هەرچەندە پێشکەوتوو بێت زەحمەتە بتوانێت ئاستی چاکسازی چەپ و مەدەنی تێبپەڕێنێت هاوشێوەی ئەزموونی نوخبەی ناسیونالیستی کە لە سەدەی ڕابردوودا حوکمی ناوچەکەیان کرد کە بە بەڵێنی فراوانی کۆمەڵایەتی و چەپ دەستیپێکرد بەڵام پێکهاتەی مەرکەزی داخراویان دواجار بەرەو دیکتاتۆری و پەراوێزخستنی ئیرادەی جەماوەری بردوون

لەڕێگەی ئەم ئەزموونانەوە لە هەرێمی کوردستانی عێراق و باکوور و ڕۆژهەڵاتی سوریا بۆمان دەردەکەوێت کە ئەو ململانێیەی کە وەک خەباتی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی بە بازاڕ دەکرا بە کرداری گۆڕاوە بە ململانێی دەسەڵات و نفوز و سەروەت و سامان لە نێوان هێزە سیاسیە ناسیونالیستە بۆرژوازییەکان کە حوکمڕان یان ئارەزووی فەرمانڕەوایی دەکەن گوتاری ناسیۆنالیستی لێرە لە ئامرازێکی ڕزگاریخوازییەوە دەرکەوتووە و گۆڕاوە بە بەرگێکی ئایدۆلۆژی بۆ پاساوهێنانەوەی دەسەڵات و سەرکوتکردنی نەیاران و دووبارە بەرهەمهێنانەوەی هەمان پەیوەندییەکانی زاڵبوون کە پێشتر جەماوەر لە ژێر ڕژێمە ناسیۆنالیستە ستەمکارەکاندا یاخی بوون، بەڵام ئەمجارەیان بە کاراکتەری لۆکاڵی.

قوربانی بوونی نەتەوەیی مێژووی، هەرچەندە تاڵ بێت، بەوانامەی لێبوردن نابەخشێت بە هیچ دەسەڵاتێکی نەتەوەیی بە سەرکوتکردن و چەوساندنەوە. گۆڕینی "ناسیۆنالیزمی چەوساو" بە "ئامرازی سەرکوت و دیکتاتۆری" شکستی ئەخلاقی گەورەی پڕۆژەی ئازادی نیشان دەدات کە دەیسەلمێنێت کە کەموکوڕییەکە لە نوخبەی فەرمانڕەوادا نییە، بەڵکو لە پێکهاتەی خودی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەیە.

٥. پەراوێزخستنی خەباتی چینایەتی و مەترسی شەڕی ناوخۆیی نەتەوەیی

ململانێی نەتەوەیی لە ناوچەکەدا مەترسییەکی ڕاستەقینەی هەیە کە کۆمەڵگاکان بەرەو دەمارگیریی نەتەوەیی و شەڕی ناوخۆیی خوێناوی دەبات، کە تێیدا جەماوەری کرێکار سووتەمەنی ئەو ململانێیانەن کە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانیان ناکەن. گوتاری ناسیونالیستی پەراوێزخراو لە هەندێک حیزب نەک تەنها کار بە خۆراک دانی ڕق و دووبەرەکی دەکات، بەڵکو ئەرکێکی سیاسی ڕوون و ئاشکرا جێبەجێ دەکات کە لە گۆڕینی ململانێ لە ململانێی کۆمەڵایەتی چینایەتی نێوان جەماوەری کرێکار لە لایەک و چینی فەرمانڕەوا و بۆرژوازی کۆنتڕۆڵکراو لە لایەکی دیکەوە بۆ ململانێیەکی ساختەی نەتەوەیی و ناسنامەیی نوێنەرایەتی دەکات. لەم ڕوانگەیەوە، ململانێ نەتەوەییەکان لادانێکی ڕێکەوت پێک ناهێنن، بەڵکو ئامرازێکی کاریگەرن بۆ لاوازکردنی خەباتی چینایەتی و هەڵوەشاندنەوەی هۆشیاری کۆمەڵایەتی جەماوەر و سەرقاڵکردنیان لە پرسەکانی ڕۆژانەیان پەیوەست بە ماف و کار و مووچە و خزمەتگوزاری و دادپەروەری کۆمەڵایەتی.
لە ژێر پەردەی بەرگریکردن لە نەتەوە و ناسنامەکە، خەباتی چینایەتی پەراوێز دەخرێت، چەوساندنەوە پاساو دەبێت، و دەسەڵاتدارانی ئێستا یان ئەوانەی دەیانەوێت حوکم بکەن پارێزراو دەبن لە هەموو لێپرسینەوەیەکی کۆمەڵایەتی. قەیرانی ئابووری و گەندەڵی و دیکتاتۆری لە بەرهەمی سیاسەتی چینێکی کۆنکرێتەوە دەگۆڕدرێن بۆ دەرئەنجامی دووەمی ململانێیەکی نەتەوەیی هەڵبەستراو و جەماوەر پاڵ پێوە دەنرێن بۆ ڕیز کردن لە پشت نوخبەی نەتەوەیی فەرمانڕەوا کە لە جەوهەردا جیاواز نین لەگەڵ چینە دەسەڵاتدارەکانی تری ناوچەکە. بەم شێوەیە ململانێ نەتەوەییەکان دەبێتە هۆی زیادبوونی گوتاری جەنگ و بزووتنەوە و ڕق و کینە و

بەتاڵکردنی خەباتی کۆمەڵایەتی لە ناوەڕۆکەکەی و بڕینی ڕێگا لەبەردەم هەر ئەگەرێک بۆ بنیاتنانی بزووتنەوەیەکی چینایەتی چەپی یەکگرتوو لە نێو نەتەوە و مەزهەبەکاندا.
ئەرکی هێزە چەپ و ئازادیخوازەکان لەم چوارچێوەیەدا ئەوەیە کە خۆیان لەسەر بنەمای ناسنامەی مرۆیی و نێودەوڵەتی دابمەزرێنن و هاوسۆزی لەگەڵ ئازارەکانی هەموو قوربانیانی دیکتاتۆری و جەنگ و ململانێی چەکداری بە گوێدانە ڕەگەز و ئایین و مەزهەب و ئاراستەی سیاسی خۆیان دابمەزرێنن. هاوپەیمانی هەڵبژاردە کە هاوسۆزی بە ڕەگەز یان مەزهەب یان ئاراستەیەکی سیاسی دیاریکراو سنووردار دەکات و چاو لە تاوانەکانی دژ بە هاووڵاتیانی دیکە دەبەستێت، بیرکردنەوەیەکی نامرۆڤانەیە و ڕاستەوخۆ یارمەتیدەرە بۆ چەسپاندنی دەمارگیریی نەتەوەیی و ئایینی، قوڵکردنەوەی دابەشبوونی کۆمەڵایەتی و لاوازکردنی هەر پڕۆژەیەکی ئازادی ڕاستەقینە لەسەر بنەمای دادپەروەری و یەکسانی کۆمەڵایەتی.

٦. ئایا دەوڵەتی نەتەوەیی ئێستا دەگونجێت؟

هەلومەرجی بابەتی بۆ پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی کوردی گونجاو نییە، چونکە ئەو ناوچانەی زۆرینەی کوردیان تێدایە دەورەدراون بە هێزە ناوچەییە نەیارەکان (تورکیا، ئێران و کاریگەری دەوڵەتە عەرەبییەکان) و بزووتنەوە ناسیونالیستە کوردییەکان هیچ پشتیوانییەکی نێودەوڵەتی ڕاستەقینەیان نییە. پشتیوانی ئەمریکا و ڕۆژئاوا هەلومەرجییە و پەیوەندی بە بەرژەوەندییە ڕاستەوخۆکانەوە هەیە.
تەنانەت ئەگەر دەوڵەتێکی کوردیش بەدی بهێنرێت، چ شتێک گەرەنتی مانەوەی دەکات لە کاتێکدا کە لەلایەن چەند دەوڵەتێکی دیکتاتۆرەوە گەمارۆدراوە، یان گرەنتی ئەوە دەکات کە نەگۆڕێت بۆ مۆدێلێکی دیکتاتۆری نوێ؟ ئەزموونی هەرێمی کوردستانی عێراق و سوریا لەبەردەمماندا ئاشکرایە: حوکمی حزبی خێڵەکی، کرداری دیکتاتۆری، گەندەڵی دارایی بەربڵاو و پێشێلکردنی بەربڵاوی مافەکانی مرۆڤ.
پێویستە بە ڕوونی باسی واقیعی دیمۆگرافی بکەین لە زۆربەی ئەو ناوچانەی کە پڕۆژەی نەتەوەیی تێدا پێشنیار دەکرێت: ئەم ناوچانە هەموویان زۆرینەی نەتەوەیی نین. چۆن دەتوانرێت پڕۆژەیەکی نەتەوەیی نوێ لەسەر ئەو زەویانە دروست بکرێت کە بەشێک لە دانیشتوانەکەی لە نەتەوەکانی ترەوە هاتوون؟ ئەم کێشە دیمۆگرافیە

گرژی نەتەوەیی توند دروست دەکات و دەرگا دەکاتەوە بۆ تۆمەتبارکردن بە پەیڕەوکردنی سیاسەت چ "عەرەبیزەکردن" یان "کوردکردن" و "تورککردن" دژی دانیشتووانی تر. بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی یان نیمچە دەوڵەت لەسەر بنەمای نەتەوەیی لە ناوچە فرە نەتەوەییەکان زەحمەتە بەبێ دروستکردنی نادادپەروەری نەتەوەیی نوێ.

[illegible]. گرەوکردن لەسەر زلھێزەکان و بەتایبەتی ئەمریکا

ھەندێک لە بزووتنەوە ناسیۆنالیستەکانی ئێستای کورد لە ناوچەکەدا لە چەند قۆناغێکی دیاریکراودا زۆرێک لە پڕۆژەکانیان لەسەر پشتیوانی ئەمریکا و ھاوپەیمانەکانی بنیات ناوە و بەردەوامیش دەبن ئەمریکا وەک گەورەترین ھێزی سەرمایەداری لە جیھاندا پشتگیری زۆربەی ڕژێمە کۆنەپەرست و ڕەگەزپەرستەکان دەکات و ھەرگیز لایەنگری گەلانی چەوساوە و بەھا مرۆیی و ئازادیخوازەکان نەبووە. بوونی ئەمریکا لە ناوچەکە ئامانجی سەرەکی دەستبەرکردنی بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی و بەھێزکردنی ھەژموونی خۆیەتی. من لەو باوەڕەدام کە ھاوپەیمانەتی ئەمریکا لەگەڵ ھێزە کوردییەکان لە سوریا و عێراق بە شێوەیەکی سەرەکی بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە بوو کە لە نەبوونی ھێزی زەمینی گەورەی ئەمەریکا دروست بوو، چ لە ڕێگەی ھێزە ئاساییەکان و چ لە ڕێگەی کۆمپانیا ئەمنییەکانەوە، بۆیە لە جێبەجێکردنی ئەجێندای خۆی و بەھێزکردنی نفوزی خۆی پشتی بە ھێزە مرۆییە سەربازییەکانی کورد بەستووە و بەردەوامیش دەبێت.
لەم دواییانەدا، ئەم ھاوپەیمانەتییە لە سوریا گۆڕانێکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینیوە بەرەو ئەحمەد ئەلشەراع و حکومەتی ناوەندی.
پارادۆکسەکە ئەوەیە کە ئەمریکا ھاوپەیمانی لەگەڵ کەسێک کردووە کە بە دیموکراسی ھەڵنەبژێردراوە و تا ئەم دواییانە لە لیستی تیرۆری جیھانیدا بوو، کە بە ڕوونی ئەوە دەردەخات کە ئەمریکا تەنھا بایەخ بە بەرژەوەندییە ستراتیژییەکانی دەدات و ھیچ پەیوەندییەکی بە دیموکراسی و بەھا مرۆقایەتییەکانەوە نییە. ئەم ھاوپەیمانەتییە زۆر ھاوشێوەی ھاوپەیمانەتی ھەندێک لایەنی ئۆپۆزسیۆنی عێراقی لەگەڵ ئەمریکایە پێش ڕووخانی ڕژێمی بەعس بەڕای من ھاوپەیمانییەکی کاتی و ناسکە کە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا بەڕێوەی دەبات، و شەرعییەت بە دەستێوەردانی ئەمریکا و کردارەکانی دەبەخشێت. کاردانەوەی ئەمە لەسوریا بەڕوونی دەبینین و دوور نییە ھەمان سیناریۆش لەھەرێمی کوردستانی عێراقدا دووبارە ببێتەوە بەپێی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا و ڕێکخستنی ئەولەویەتەکانی.
مێژوو دەیسەلمێنێت کە سیاسەتی ئەمریکا لە بەرژەوەندییە

ستراتیجیەکانیەوە سەرچاوە دەگرێت، نەک لە پابەندبوونێکی ئەخلاقی بە گەلان، وەک لە ئەزموونی زۆردا لە ناوچەکەدا دەردەکەوێت. ئەمریکا بەوە ناسراوە کە کاتێک ڕۆڵیان کۆتایی دێت یان بەرژەوەندییەکانیان ناکۆک دەبن لەگەڵ ئەجێندای هاوپەیمانەکانیدا واز دەهێنن. نموونەی زۆرمان هەیە لەوانە ئەوەی بەسەر کوردەکان هات لە عێراق لە ساڵی 1975 و ئەوەی بەسەر ئەفغانییەکان هات دوای کشانەوەی سۆڤیەت. بەرژەوەندییە ستراتیژییەکان و پەیوەندییەکانی ئەمریکا لەگەڵ تورکیا و وڵاتانی عەرەبی و وڵاتانی تری ناوچەکە وەک گرنگترین و بنچینەیی دەمێنێتەوە گرەو کردن لەسەر هێزە گەورەکانی سەرمایەداری، لە سەرووی هەموویانەوە ئەمریکایە، گرەوکردنە لەسەر “سەرابێکی سیاسی”. ئەم هێزانە بزووتنەوە ناسیونالیستییەکان وەک هاوپەیمان نابینن، بەڵکو تەنها سەرباز لەسەر تەختەی شەترەنجی جیۆپۆلەتیک دەبینن، کە لە ڕێکەوتنی پشتەوە دەکەن و دەفرۆشرێن هەر کاتێک بەرژەوەندییەکانی کۆمپانیا و نەوت پێویستیان پێبێت.

[illegible]. دەوڵەتی هاووڵاتیبوون و مافی مرۆڤ بە ناسنامەی مرۆیی

دەبێت جیاوازییەکی ڕوون بکرێت لە نێوان داواکردنی مافە کەلتووری و زمانەوانی و کارگێڕییەکان بۆ کورد و کەمایەتییە نەتەوەییەکانی دیکە و داواکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی جیا. ئەم مافانە داواکارییەکی ڕەوا و دادپەروەرانەن کە دەبێت لەلایەن هەموو هێزە چەپ و پێشکەوتووەکانەوە پشتگیری بکرێن، هەر لە دانپێدانانێکی دەستووری بە پلورالیزمەوە تا لامەرکەزییەتی کارگێڕی، بەڵام تێکۆشانیان لە ژێر هاوسەنگی جیۆپۆلەتیکی ئێستادا گونجاوترە لە چوارچێوەی دەوڵەتی هاووڵاتیبوونی یەکسان لە هەموو نەتەوە و ئایینەکاندا بێت. ئەڵتەرناتیڤی گونجاو ئەمڕۆ لە بنیاتنانی دەوڵەتی نەتەوەیی نوێ نییە کە دووبەرەکی بەرهەم دەهێنێتەوە، بەڵکو لە دەوڵەتێکی هاووڵاتیبوون کە نەتەوە و ئایین لە دەسەڵات بەلایەن دەکات و پێکهێنانی حیزب لەسەر بنەمای نەتەوەیی یان ئایینی سنووردار دەکات، بەشێوەیەک کە تەوەری خەبات سەروەری یاسا و یەکسانی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی بێت، نەک جوڵاندنی جەماوەری کرێکار لە ململانێ نەتەوەیی-ئایینییەکاندا کە تەنها خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی بۆرژوازی دەکات.

ئەم گواستنەوەیە بازدانێک نییە بۆ بۆشایی، بەڵکو ڕێگایەکی وردە وردە کە پێویستی بە میکانیزمێکی دەستووری ڕوون هەیە بۆ دڵنیابوون لە نەگەڕانەوەی مەرکەزییەتی قێزەون، و لەبڕەوە مۆدێلی فیدراڵیزمی جوگرافی (کارگێڕی) وەک بەدیلێکی عەقڵانی بۆ فیدراڵیزمی نەتەوەیی

دەردەکەوێت. بەم ئەوەی هەرێمەکان دەسەڵاتێکی فراوانیان پێبدرێت لە بەڕێوەبردنی کاروباری گەشەپێدان و خزمەتگوزارییەکانیان، کە ناکۆکی لە تۆمەتی نەژادی بەتاڵ دەکاتەوە و دەیگۆڕێت بە کێبڕکێی خۆشگوزەرانی. ئەمە دەبێت لەگەڵ "دەستوورکردنی گشتگیر بۆ ناسنامەکان" هاوکات بکرێت بە دەستەبەرکردنی مافە کولتوورییەکانی هەموو پێکهاتەکان وەک مافێکی نەگۆڕ و بنیاتنانی دەزگاکانی چاودێری و دادوەری سەربەخۆ کە ڕێگە خۆشکەر بێت بۆ سەرهەڵدانی تەوژمە سیاسییەکان کە کێبڕکێ لەسەر پرۆگرامەکانی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسی و ژینگەیی دەکەن.

ئەزموونی نێودەوڵەتی، سەرەڕای بوارە جیاوازەکانیان، ئەگەری بنیاتنانی ئەم مۆدێلە دەسەلمێنێت. سویسرا لە ڕێگەی لامەرکەزیەوە سەرکەوتوو بوو لە گونجاندنی چوار زمانی فەرمی، و ئەفریقای باشوور ڕێگەزنامەی هەڵبژارد لە جیاتی تۆڵەسەندنەوە، تەنانەت لە هیندستان، بەلیڤیا و ئیسپانیا، هەوڵی جددی دەبینین بۆ بەڕێوەبردنی هەمەچەشنی لە ڕێگەی خۆبەڕێوەبردن و داننان بە فرەیی بەبێ هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەت. ئەم نموونانە تەواو نین، بەڵام ئەوە دووپات دەکەنەوە کە بەدیلی دەوڵەتی نەتەوەیی پەراوێزخراو خەونێکی یۆتۆپیا نییە، بەڵکو پڕۆژەیەکە کە لە ڕێگەی ئیرادەی سیاسی و خەباتی بەردەوامی جەماوەرییەوە بەدەست دەهێنرێت کە کەرامەتی و مافەکانی مرۆڤ لە سەرووی هەموو تێڕوانینێکی تەسکی نەتەوەیی یان مەزهەبییەوە دادەنێت.

لێرەدا دەشێت پرسیارێک دروست بکرێت کە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون تەنها خەونێکی یۆتۆپیاییە بێ لەبەرچاوگرتنی واقیعی ئێستای وڵاتانی ناوچەکە کە دەسەڵاتخوازی بە قووڵی ڕێگەی داکوتاوە و دابەشبوونی نەتەوەیی قووڵ بووە. بەڵام ئەم ناڕەزایەتییە ڕاستییەکی بنەڕەتی پشتگوێ دەخات: پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی جیا لە هەلومەرجی ئێستادا یۆتۆپیایە. قسەکردن لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی سەربەخۆ و سەقامگیر کە دەورەدراوە بە دەوڵەتی دوژمن و بەبێ پشتیوانی نێودەوڵەتی ڕاستەقینە و لە ناوچەی فرە نەتەوەییەکاندا، لە خەونێکی دوور دەچێت. سەبارەت بە دەوڵەتی هاووڵاتیبوون، پڕۆژەیەکی وردە وردە واقیعیانە کە بە هەنگاوی کۆنکرێتی دەست پێدەکات: دەستوورکردنی مافە نەتەوەییەکان، بنیاتنانی دامەزراوەی دیموکراتی، جێبەجێکردنی لامەرکەزیەتی کارگێڕی و بەهێزکردنی سەروەری یاسا. ئەمانە هەنگاوەکانن کە لە ڕێگەی خەباتی جەماوەری بەردەوامەوە بەدەست دەهێنرێن، نەک بازدان بۆ نەزانراو. مێژووی ئەم دواییانە دەیسەلمێنێت کە گۆڕانی دیموکراسی تەنانەت لە سەختترین بارودۆخیشدا دەگونجێت. کێشەکە لە

یەتەپیای پڕۆژەکەدا نییە، بەڵکو لە ئیرادەی سیاسی و خەباتی ڕێکخراودایە بۆ بەدەستهێنانی ئەو ئامانجە.
ئەمە مانای کەمکردنەوەی گرنگی ناسنامەی نەتەوەیی یان دژایەتیکردنی مافە ڕەواکانی نەتەوەیی نییە. ئەمە بانگەوازێک نییە بۆ هەڵوەشاندنەوەی ناسنامەی نەتەوەیی یان نکۆڵی کردن لە تایبەتمەندییەکەی بەڵکو بانگەوازێکە بۆ نەگۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی بۆ بنەمایەک بۆ بنیاتنانی دەسەڵات و دەوڵەت و بۆ ئامرازێک بۆ جیاکاری و پەراوێزخستن. ناسنامەی نەتەوەیی مافێکی کولتووری، زمانەوانی و مرۆڤییە کە دەبێت بپارێزرێت، بەڵام دەوڵەت دەبێت لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان بنیات بنرێت نەک لەسەر بنەمای ئینتیمای نەژادی. مەسەلەکە دژایەتیکردنی بەکارهێنانی ناسنامەی نەتەوەییە وەک پەردەیەک بۆ پاساوهێنانەوەی دەسەڵاتخوازی یان گۆڕینی ململانێی کۆمەڵایەتی بۆ ململانێیەکی نەتەوەیی کە خزمەت بە بەرژەوەندییەکانی نوخبەی فەرمانڕەوا دەکات. جەوهەری مافە نەتەوەییەکان دەبێت بە دەستەبەرکردنی دەستووری و دامەزراوەیی بۆ هەموو پێکهاتەکان بەرگری لێبکرێت، لەجیاتی بەستنەوەیان بە پڕۆژەی دەوڵەتی نەتەوەیی دوورخراوەوە کە ناداپەروەری بە پێچەوانەوە بەرهەم دەهێنن. دەبێت ناسنامەی نەتەوەیی کورد وەک شوناسەکانی تر ڕێزی لێبگیرێت و بپارێزرێت بەڵام نەک وەک ئامرازێک بۆ بنیاتنانی دەسەڵاتی نەتەوەیی

□. مافی چارەی خۆنووسین و عەقڵانیەتی واقیعی

لە کاتێکدا پشتگیری تەواوی مافی چارەی خۆنووسینی گەلی کورد و هەموو گەلان بۆ جیابوونەوەشەوە دەکەین، بەڵام پێم وانییە هەلومەرجی جیهانی و ناوچەیی ئێستا گونجاو بێت بۆ جیابوونەوە و سەربەخۆیی و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی نەتەوەیی نوێ. دەبێت یەکێتی زۆرەملێ لە نێوان گەلان ڕەت بکەینەوە و پشتیوانی لە پێکەوەژیان و یەکڕیزی خۆبەخشانە لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوونی یەکسان بکەین و لە هەمان کاتدا پشتگیری و پەسەندکردنی مافی چارەی خۆنووسین بکەین لەوانە جیابوونەوە، ئەگەر ئەمە ماف و یەکسانی زیاتر و ژیانێکی باشتر و ئاسایشی باشتر و ململانێی کەمتر لە ناوچەکەدا دابین بکات.
ئەم هەڵوێستە بە مانای دوژمنایەتی ئازادی نەتەوەیی کورد و کەمکردنەوەی دادپەروەری دۆزی مێژوویی ناگەیەنێت بەڵکو بەرگرییە لە خودی جەوهەری ئازادی لە شێواندنی پڕۆژە ناسیونالیستە بۆرژوازییەکان کاتێک خەباتی ئازادیخوازی دەگۆڕن بۆ دەسەڵات و دیکتاتۆری و گەندەڵی لە هەلومەرجی ئێستادا پێموایە جەماوەری کرێکار لە پەناو قەوارە نەتەوەییەکاندا تووشی قەیرانی قوڵتری

ئابووری و سیاسی دەبن و ئەگەر ئێستا پێک هاتبن هەلومەرجی ئێستا و ئەزموونی پێشوو ئەوە دەردەخات کە ڕەنگە ڕووبەڕووی مەترسی گەڕان ببنەوە بۆ مۆدێلێکی دیکتاتۆری تر لە ناوچەکەدا وە هیچ شتێک لە ژیانیاندا ناگۆڕێت

دەبێت مامەڵە لەگەڵ عەقڵانیەتی واقیعی و زانستیدا بکەین و هەلومەرجی ناوخۆیی و ناوچەیی و نێودەوڵەتی و هاوسەنگی هێزی چینایەتی و تواناکانمان لە هەموو ڕوویەکەوە و توانا و هێزی دوژمنەکانمان و ئیمکانە واقیعییەکان بۆ بەدیهێنانی چارەسەر و سیاسەتەکانی پێشنیار و میکانیزمەکانیان بکەینەوە. دەبێت خۆمان بەدوور بگرین لە بەشداری کردن ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە ڕاکێشانی جەماوەر بۆ شەڕی نەتەوەیی دڕاو وێرانکەر و دوور بکەوینەوە لە هاندان و پشتیوانیکردنیان چونکە جگە لە تراژیدیایەکی گەورە بۆ هاووڵاتیان و بەتایبەت کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیر و زیانی مرۆیی و ئابووری و سیاسی و سەربازی گەورە بۆ هەموو لایەنەکان هیچی تر دروست ناکات پشت بەستن بە عەقڵانیەتی و ڕیالیزم زۆر پێویستە، نەک بە "پاڵەوانەتی نەتەوەیی" و "شانازی نەتەوەیی" و "ڕووبەڕووبوونەوەی دوژمنی نەتەوەیی بە هەموو شێوەیەک و تا دوا گوللە". ئەم گوتارە لە شەڕی سەربازی و سیاسیدا سەرکەوتن بەدەست ناهێنێت، بەڵکو جەماوەر بەرەو جەنگ و وێرانکاری زیاتر ڕادەکێشێت.

□. ئەرکەکانی چەپ و بنیاتنانی ئەڵتەرناتیڤ لە نێو دەوڵەتی هاووڵاتیبوون

ئەرکی ئەمڕۆ وەک چەپەکان ئەمەیە لەو وڵاتانەی کە کێشەی نەتەوەیی بەخۆوە دەبینن ئەوەیە کە هەوڵەکانمان لە هەموو لایەنەکانی ململانێی نەتەوەیی جیا بکەینەوە و خەبات بکەین بۆ دەوڵەتێک لەسەر بنەمای هاووڵاتیبوون و مافی یەکسان و دادپەروەری کۆمەڵایەتی و ڕێزگرتن لە مافەکانی مرۆڤ نەک لەسەر بنەمای نەتەوەیی و مەزهەبی. ئەم ڕێگایە درێژ و سەختە، بەڵام تاکە ڕێگایە کە بتوانێت بگاتە چارەسەرێکی ڕاستەقینە و بەردەوام بۆ پرسی نەتەوەیی، دوور لە جەنگ و ململانێکان کە جگە لە تراژیدیا بۆ جەماوەر هیچی تر بەرهەم دەهێنن.

چەپ دەتوانێت بە پراکتیکی خۆی لە چوارچێوەی پڕۆژەی دەوڵەتی هاووڵاتیبوون ڕێکبخات بە بنیاتنانی ڕێکخراوی سیاسی و سەندیکایی و جەماوەری لە سەرانسەری نەتەوە و مەزهەبەکاندا لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە ماددییە هاوبەشەکانی کرێکارانی دەستی و ڕۆشنبیری و بەستنەوەی خەبات بۆ مافە نەتەوەییەکان بە شەڕی کۆمەڵایەتی دژ بە

چەوساندنەوە و گەندەڵی و دیکتاتۆرییەت و بەدەستهێنانی ئەلتەرناتیفی سۆسیالیستی ئەم ڕێگایە پێویستی بە سەربەخۆیی سیاسی و ڕێکخراوەیی تەواوی چەپ لە هەموو شێوەکانی هێزە بۆرژوازییەکان بە گوتاری ناسیونالیستی و کاری ڕۆژانە لەناو کۆمەڵگادا هەیە بۆ یەکخستنی جەماوەری کرێکار لە دەوری پرۆگرامێکی کۆنکرێتی یەکسانی و ئەوپەڕی دادپەروەری کۆمەڵایەتی و لامەرکەزیەتی دیموکراتی و ئازادی، وەک خاڵی چوونە ژوورەوەی واقیعیانە بۆ بنیاتنانی ئەم ئەلترناتیف.
گەلانی هەرێمەکەمان لە حاڵەتی ململانێی زگماکی نین، و بە ڕق و دووبەرەکی لە دایک نەبوون، بەڵکو قوربانی ئۆپەراسیۆنی بسیج و سەربازی ناسیونالیستی ڕێکخراون کە تێیدا جەماوەری کرێکاری نەتەوە جیاوازەکان بەرەو ململانێی نەتەوەیی خوێناوی پاڵ دەنرێن و قوربانی جەماوەری دەگۆڕێت بۆ چەسپاندنی کورسییەکانی ستەمکارانی بەرژوازی کە گوتاری ناسیونالیستی وەک پەردەیەک بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە چینایەتییەکانیان بەکاردەهێنن. جەنگی سەرەکیمان گۆڕینی سیمبولی نەتەوەیی و ڕەنگی ئاڵا و زمانی فەرمانڕەوا نییە، بەڵکو هەڵوەشاندنەوەی زنجیرەکانی دیکتاتۆرییەت و چەوساندنەوە و دەمارگیرییە لە ڕیشەکانیانەوە و بنیاتنانی فەزایەکی مرۆڤدۆستی سۆسیالیستی دیموکراتی کە هەمووان جێگەی بگرێتەوە. ڕێگای ماف و ئازادی کورد بە ماف و ئازادییەکانی دراوسێی عەرەب و تورک و سریانی و ئێرانیدا تێدەپەڕێت و لە ژێر سایەی دەوڵەتێکدا کە لە ڕەچەڵەک پرسیار لە هاوڵاتی ناکات و نان و ئازادی خۆی مسۆگەر دەکات و ڕێز لە کەرامەتی مرۆڤایەتی دەگرێت.

ڕزگار ئاکرەی

لە شیعری خودگەراییەوە بۆ شیعری خووگەرایی.. پێشەوا

کاکەیی

وەک دەبینین جیهانی شیعریش تووشی قەیران کراوە، (کە پێشتر بە وردی لەسەر «تووشکردنی قەیرانی شیعر» وەستاوم،) بەڵام لێرەدا دەمەوێت لەسەر قەیرانێکی قووڵتر لە جۆرێکی تری شیعری ئێمەدا هەڵوەستە بکەم و لەبارەوەی بدوێم کە بەسەر شیعری هاوچەرخیاندا هێناوە. قەیرانێک کە تەنیا لایەنی هونەری و جوانیناسی نییە، بەڵکوو قەیرانێکی تری شیعرە کە (شیعرنووس و میعرنووس) تووشیان کردووە. قەیرانێکە بەهۆی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە ڕووبەڕووی بووەتەوە، هەموو کەس بوێری ئەوەی نییە کە ڕاستگۆ بێت و چاوپۆشی لەو قەیرانانە نەکات کە بە (ڕەخنەگر، میعرنووس، شیعرنووس، لێکۆڵەر و بەردەنگ)ـەوە، گشتی دەیبینن و نووزەیان لەوە نایەت، تاکوتەرا نەبێت. دڵسۆزیان بە کرۆکی خودی شیعر نییە، چونکە دەترسن لەوەی کە ڕەخنە بگرن یان شیی بکەنەوە، بۆ دڵی میعرنووس و شیعرنووس نەبێت و تووشی پەراوێزخستن ببنەوە لە لایەن سەرجەم کۆمەڵگای سەردەمی پڕوپووچیی جیهانەوە. هۆکاری ئەمەیش ئەوەیە کە بازاڕی نووسین! بەسەر (سۆشیاڵمێدیا و پەیوەندیدا) دابەش بووە. لەم نێوەندەشدا، دەزگاکانی کتێب، ڕۆڵیان دەگۆڕرێت بۆ دووکانی کتێبچاپکردن.

با لێرەوە ئەم دەرگایە بکەمەوە کە بە جیهانی شیعریی «خۆدەربڕین»ـیان لە «شیعری خودگەرایی»ـەوە بردە ناو «شیعری خووگەرایی». بە واتایەکی تر، شیعری خودگەرایی چییە و لە کوێوە هات و شیعری خووگەرایی چییە و بەرەو کوێمان دەبات.

شیعری خودگەرایی: شیعرێکی ڕاستەقینەی خۆپەسەندییە، ئەو شیعرەیە کە لە قووڵایی ڕۆحەوە لە دایک دەبێت، لە خۆبینینی نێوان زمان و بیر و تێڕامانێکی ڕاستگۆیانەوە پەیوەند بە ئازارەوە سەر هەڵدەدات. چوونەناو خۆیە، لە خۆیەک دەدوێت کە تێیدا پرس ببێتە بابەت! ئەگەر چی شیعری خودگەرایی بە دوای بابەتەوە نییە تا خۆی تێدا ون بێت، لەسەر پرسە گشتییەکان و دەرەوەی بابەت و لایەنی تر نادوێت تا بوون و جووڵەی تر دەرکەوێت، -کە هەتا شیعری بابەتییش دەبێت لە بابەت زیاتر بڕوات- بەڵکوو ئەم جۆرە شیعرە بەناو خۆیدا شۆڕ دەبێتەوە و بە دوای مەنەلەگی خۆیدایە. یانی هێزی ئەوەی هەیە کە خۆی بخزێنێتە ناوەوە، دیوە تاریکەکەی ڕۆح بدوێنێت و نوقرچە بگرێت. شیعری خودگەرایی تەنیا خۆدواندنێکی ڕووداو-تێپەڕ نییە تا بیگێڕێتەوە، بەڵکوو دەبێت زمانی لە ڕێی بیرەوە، وەک دەوا و دەرمان لە شیعری خودگەرایی بڕوانێت.

شیعری خووگەرایی: شیعرێکی خۆپەرستانە/ نەرگسی نییە، کە لەسەر بنەمای بیر، زمان، هونەر و ململانێی خود و بابەت بەتەکایەوە، نا، بەڵکوو تەواو پێچەوانەکەی ڕاستە. سەرەتا لە «من»ــەوە دەست پێ دەکات بۆ ئەوەی بگاتە بازنە و چاوی خەڵکی عەوامگەرا، کە دەست لە ئــازارە قــووڵەکەی مرۆڤــایەتی هەڵگرتــووە و بە دوای هێــزی بــاودا دەگەڕێت نەک هێزی شیعر. باو شتێکی تازە و کورتخایەنە. واتە باو/ مۆد کار دەکات و خۆ دەنوێنێت، پێشی دەنوێرێت و پێشی دەر دەخرێت کە خۆی نییە تا خۆی دەر بخات، بەڵکوو پێی دەر دەخرێت. «خوو»ش لەسەر ئەم «باو»ە گەرا دادەنێت و کەچی شیعر هەڵناهێنێت، بووەتە خــوویەکی گشتــی و بەرەو خــووگەرایی ڕۆیشتــووە. واتە شیعــر زمــانی ترازاوە و بیر کەوتووەتە چاڵەوە؛ نەک بیر جووڵە بکات و زمان خۆ بخــزێنێتە نــاو شیعــرەوە. بۆیە کــاتێک شیعــر زمــانی دەترازێــت و مەکینەکەی خۆی وەردەگەڕێــت، لە ســەکۆی میعــردا دەڕوات. وەک ســەکۆی شەمەندەفەرە و کە شەمەندەفەرەکەیش سەدان سەرنشین سەر دەخات. ئا لێرەدا، ئەرکی شیعر لە شاعیر وەرگیراوەتەوە، چونکە ئەرکی شاعیر نەبووە و ماعیرێکی بازاڕگەری بووە. بۆیە میعرێکە کە خووگرتنی بە مەدەلی (بازاڕ، سۆشیاڵمەدیا و کتێبچاپکەر)ەوە بەندە. ئەگەر چی هێنــدێک لەمــانە، هەوڵــی شیعــری باشیــان هەبــووە، بەڵــام بەرگەی مانەوەیان نەگرت و وەرسووڕان بە ماعیر و ئەرکیان بووەتە ماعیر، چونکە وەک بازاڕ دەنووسن. بە دوای خواستی بازاڕەوەن، بە دوای پەســەند/ لایــک و تەچەــن/ کۆمێنتەوەن. دەزگاکــانیش بە دوای دەقــی شیعرەوە نین، بەڵکوو بە دوای ناوبانگی و پۆپۆلیستی ماعیرەوەن تا کتێبی لابەلا و میعر چاپ بکەن.

ڕیلکە لە شوێنێکدا دەڵێت: «ئەگەر ژیانی ڕۆژانەت بە لاتەوە هەژار دەرکەوت، لۆمەی مەکە؛ خۆت تاوانبــــــار بکە، بە خۆت بڵێ کە تۆ ئەوەندە شیعریی نیت کە دەوڵەمەندییەکەی بەرز بکەیتەوە.» شیعری ڕاستەقینە پەیوەستی بە بوێری هەڵکەندن، لێکۆڵینەوە، زۆرانبازی لەگەڵ بزوێنەرەکانی ناوەوە هەیە.

زۆربەی شاعیرانی ئەمڕۆ، شیعری خوو دەنووسن. شیعری خوویی چییە؟ شیعــرێکە کە لە خــوو، لە شێوگانــدن/ فۆرمــوولەکردنەوە، لە لاسـاییکردنەوە نووسـراوە، وەکـوو گەڵــا لەسـەر لەسـەر ڕووی ئـاو دەنیشێت، بە بێ ئەوەی نوقم بێت، وشەی سواو، گوتراو، ڕێکخراو، هەســتی و لەزمــانکەوتوو بە کــار دەهێنێــت. لێــرەدا کێشەکە لە مــاعیردایە، چــونکە لە ئەرکــی شــاعیر کەوتــووە، بە قووڵاییدا ڕۆ ناچێت. بۆچی؟ چونکە قووڵایی ترسناکە؛ چونکە قووڵایی کاتی دەوێت؛ چونکە قووڵایی لەسەر خێرایی پەسەند و تەچەن کار ناکات.

کاتێک بەرەو قووڵاییی ڕاستەقینە دەڕوات، تووشی شتێک دەبێت کە

«هاوبەشێکی خوویيانە» نییە، یان «ڤایرۆسێکی بڵاوبۆوە» نییە، یان گونجاو نییە بۆ پۆستێکی تۆڕە کۆمەڵا یەتییەکان… بۆیە هەست دەکات لە جیهاندا نییە. کە وایە ئەو بە زمانی ئ□م□□□ی سۆشیاڵمێدیا شاعیر نییە، چونکە نایهەوێت بازاڕ و سۆشیاڵمێدیا هەڵیسووڕێنێت؛ هەر چی ماعیرەکەیشە بە هۆی ناوبانگەوە، دەزگا وەردەسووڕێنێت بۆ سەر شێوەی خۆی کە بازاڕگەرییە، لە دەزگای دەخات و دەیکاتە «دووکانی کتێبچاپکردن» و بەرپرسی ناوەندەکەیش، دەبێتە کتێبچاپکەرێک و قازانجویستێک و هیچی تر نا!

شیعری ڕاستەقینە دەبێت لە تایبەتمەندی ناوەوەوە سەرچاوەی گرتبێت کە مرۆڤ لە ئازار و خۆشی و تایبەتمەندیی تێبگات و گەشە بکات، دەی بەڵام ل□□ر□دا شیعری خووگەرایی کە بووەتە میعری خووگەرایی، ناتوانێت لە ناوەوەدا بمێنێتەوە، بەڵکوو بە شێوەیەکی ڕواڵەتی دەڕوات. شیعری ڕاستەقینە دەبێت لە خودەوە بچێتە دەرەوەی خۆی، واتە بۆ ناو بابهت بڕوات. لە تایبەتەوە دەست پێ دەکات بۆ ئەوەی بگاتە گشتی. ئەوەندە بە قووڵی لە ‘من’□دا کار دەکات و خۆ هەڵدەکۆڵێت، وای لێ دێت دەگاتە ئەو شوێنەی کە هەموو مرۆڤەکان لێی کۆ دەبنەوە، ئەویش شوێنی هەقیقەتی هاوبەشی مرۆڤە؛ هەر چی میعری خووگەرایییە، بەرەو دیوێکی ناشیرینی تر ڕۆیشتووە کە پێی دەڵێم «میعری گووگەرایی.» بۆ گووگەرایی؟ چونکە (گوو تا داری تێ وەر بدەیت، بۆنی دێت.) لە سیستەمی پڕوپووچیدا، بە دوای باسی خووی ڕۆژانەوەن، نەک دەق. ئا ل□□ر□وە بەرەو داهاتوویەکی قەیراناوی دەڕۆین کە ئەرکی میعرنووس بە «دۆخی بۆنگەرایی»دا نەک «بوونگەرایی»، ڕەوتی خۆی پەرە پێ دەدات. جۆرە ڕەوتێکە کە سیستەمی پڕوپووچیی لا دەبێتە خوو، درێژە بەو خووە دەدات کە ئەمەیش سەرتاپای جیهانی گرتووەتەوە و ئیتر ئەم ڕەوتە بووەتە حاڵی کەتوار و شیعر بە دەستیەوە دەناڵێنێت کە ڕۆڵی زمانی لێ شێوێندراوە، نەک شیعر خۆی زمانی لێ شێوا بێت!

نەک ل□ بەر ئەوەی ئەوانە شیعری ڕاستەقینە دەنووسن و دەبنە شاعیر، نا، بەڵکوو ل□ بەر ئەوەی وەک بازاڕی دەنووسن و لە زمانی شیعر دەکەون و دەبنە هەڵگری زمانی میعر. فێری خواستی بازاڕ و خوێنەری ڕواڵەتی دەبن، ڕەوتەکان دەناسنەوە، دەزانن ئێستا چ «شێوازێکی بازارگەڕی» کاری پێ دەکرێت. ئەوانە بە شێوازی مینیمالیزم دەنووسن، چونکە مینیمالیزم ئێستا گەرمە، بەڵام ناوەوەی مینیمالیزمەکانیش شیعر نییە و سواو و گوتراوە. واتە قسە لەسەر مینیمالیزم نییە وەک شێوە، بەڵکوو لەسەر خوویەکە کە سبەی کێ شتێک بنووسێت و زۆرترین بینەر و خوێنەری ئاسایی هەبێت، ئیتر خۆی لێ دەبێتە ماعیرێکی دەرخراو، نەک شاعیرێکی دەرخەر. دێن و دێڕی کورت

لەسەر لاپەڕەیەک دەنووسن کە هەستێکی سواوی گشتییە، نەک خودییە؛ چونکە شێوازی شیعری دیار دەکەوێت نەک شیعر خۆی دەر بخات. ئیشی شیعر ئەوەیە خۆی لە ناوەوە خۆی دەر بخات.

ئەمانە بە دوای ڕەوتی بازاڕگەریدا دەگەڕێن، بە دوای پەسەند و تێچێن و بەشداریپێکردندا دەگەڕێن. شیعر ترازاوە و بۆتە بەرھەمێکی ڕاوکەری نێوان (جەستە و پارە و خۆدەرخستن.) ماعیر شەڕی ئەوە دەکات ببێتە ناوێکی دیار و بازرگانی بە ناوەکەیەوە بکات، نەک خودی دەقەکەی، بەردەنگی جدی درووست بکات. لەگەڵ ئەوەیشدا، دامەزراوەکان بە دوای خودی شیعردا ناگەڕێن. ناپرسن ئایا ئەم دەقە ڕاستەقینەیە؟ ئایا لێرەدا قووڵی هەیە؟ ئایا لێرەدا شتێک نووسراوە کە هێشتا نەگوتراوە، یان هێشتا بە تەواوی بەم شێوەیە شێوەگاندن نییە؟ نەخێر دەزگاکان بە دوای نووسەری پۆپۆلیست و شاعیری پۆپۆلیست و ماعیری فووتێکراودا دەگەڕێن. دەگەڕێن بە واڵاکەی ماعیر و نووسەراندا ئاخۆ چەند فۆڵۆوەری هەیە لە سۆشیالمێدیادا! ئاخۆ بۆ مێدیاکان سەرنجڕاکێشە! ئاخۆ گەنجانە و کچانە و پەم□یخوازە!

ئەنجامەکەی ئەوەیە کە کتێبی بێمانای میعر نەک شیعر، چاپ و بڵاو دەکەنەوە. ئەو کتێبانەی لە شێوەدا لە شیعر دەچن و چاپ دەکرێن و وەک شیعر دەخرێنە بازاڕەوە، بەڵام شیعر نین و میعرن. بڵاوکراوەن لە پێناو خواستی عەوامگەرا و دەسکەوتی نێوان ماعیر کتێبچاپکەردا. ئەوانە هاوشێوەی شیعرن، ناوی میعرە؛ چونکە گوتراو و کوتراوەیە و لە زمان کەوتووە. ئەو بە ناو دەزگایانە، دەیانەوێت ناوبانگ پەیدا بکەن و هەر بە ناوی دەزگایشەوە بمێنن، لە کاتێکدا کەتواریانە شیعر دەکەنە کاڵا. ئەو جۆرە لە بە ناو دەزگایەنە، هەر ڕووبەری کوردیان داگیر نەکردووە، بەڵکوو سەرتاپای جیهانی گرتووەتەوە.

دەی ئەمە کارەساتێکی کولتوورییە، چونکە هێشتا جەماوەر بڕیار دەدات، نەک دەقناس و شیعرناس و توێژەرێک بێت کە پێویستە دەزگاکان هەیانبێت، ئەوا دەرگای داخراو درووست دەکەن. دەزگای کوردی وا هەیە لە هەولێر، خۆی یەک کەسە، پارە پەیداکەرە و میعر دەنووسێت! لە سلێمانی، بە ناو دەزگای ناوی گەورە هەیە، دوو کەس بە ڕێوەی دەبەن، یەکیان کاسپکار و ئەویتریش بنووس. یان بازرگان دەزگای داناوە و فڕی بە کتێبەوە نییە و شاگردی داناون بۆی بە ڕێو□ ب□ب□ن و ئەو تەنیا تێچوو بدات و پارەی بۆ بگەڕێتەوە. نیچە کتێبەکانی نەدەدایە دەزگا، چونکە ئاست و توانی بەڕێوەبەری دەزگاکان خوێنەرێکی ڕووکەشگەرا بوون. دەنگە ڕاستەقینە و ناوازەکان، ئەوانەن کە لە شێوگاندنەکەدا جێیان نابێتەوە، پاڵیان پێ دەنرێتە دەرەوە.

کە وایە ئەستا دەزگا ئەرکی نەماوە و بووەتە کتێبچاپکردن. پلاتەن شاعیرەکانی دەکردنە دەرەوە، ئەستا خوێنەری سادە و ڕووکەش و بە ناو دەزگا کە ڕۆڵی بووەتە کتێبچاپکەری بازاڕگەر، شاعیر دەخاتە دەرەوە. ئەگەر لە ئەرکی شیعری بدوێین لێرەدا، ئەوا بە خێرایی پۆستێک لە تۆڕێکی کۆمەڵایەتیدا نانووسرێت. پێویستی بە بیرکردنەوەی زمانی و تێڕامان و خۆڕەخنەکردنەوە هەیە. شاعیر و دەزگاکان دەبێت لە بیریان بێت پێشوەختە شیعر هونەرە. کە هەندێک جار ڕاستەقینەترین شت ئەو شتەیە کە لە سەرەتادا دەبێت دەزگا ئەوە قبووڵ بکات کە کەمترین شیعری شاعیری ڕاستەقینە و داهێنەر قبووڵ دەکرێت. شاعیری ڕاستەقینە، قوربانی سەردەمی خۆیەتی. مێژووی شیعر، مێژووی ئەو دەنگانەیە کە سەرەڕای هەموو شتێک، پێداگریان لەسەر مانەوەی خۆیان لە پێناو شیعردا.

ئێمیلی دیکنسۆن لە ژیانیدا سەدان شیعری چاپنەکراوی نووسی و دواتر چاپ بوون. کافکا داوای کرد هەموو شتێک بسووتێنرێت. ڤان گۆگ تەنیا تابلۆیەکی فرۆشت. ئایا ئەوە مانای ئەوەیە هونەرمەند و شاعیر نەبوون؟ نیچە کتێبەکانی نەدەدایە دووکانی بە ناو دەزگاکان، چونکە دەیویست ئەو شوێنەی کتێبی لێ چاپ دەکات، خاوەندار لە ئاستی فیکری نیچە خۆیدا بێت یان لێی تێبگات. بە پێچەوانەوە، ئەمڕۆ بەو مانایە گەیشتووین کە ئەوان زیاتر بە بازاڕگەری خەریکن، نەک دەسەزی دەق بن. ڕۆڵی دەزگا لەمڕۆدا، تەنیا ڕۆڵی چاپکردنە. بۆیە نووسەری سەربەخۆ لەسەر ئەرکی خۆی چاپی دەکات لە چاپخانەکان. کە جاری وایە کتێبچاپکەرێک ئاستی ڕۆشنبیری زۆر بەرزترە لەو بە ناو دەزگایانە.

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین کە هەموو شتێک بووەتە (دەستبەجێ، دەستاگەیشتن، پێوانەکراو،) بەڵام شیعری ڕاستەقینە لە سەردەمێکی جیاوازدا کار دەکات. سەرکەوتنی شاعیری ڕاستەقینە بە پەسەند و تەچەن و بەشداریپێکردن ناپێورێت. پێوەری دەق شتێکی ترە کە ئەویش لە دەقەدایە. واتە ئیشی دەق ئەوەیە کە وات لێ بکات دەست لە هەقیقەت بدەیت، ساتێکی وەحیت بۆ درووست بکات، ڕۆشنکردنەوەی گۆشەیەکی تاریکیی ڕۆحی مرۆڤ نیشان بدات.

ئەگەر شاعیریت، خۆت بخزێنە ناوەوەی زمانەوە؛ لە بێدەنگی، لە تەنیایی، لە ڕەتکردنەوە مەترسە. ئەو شیعرە بنووسە کە تەنیا خۆت دەتوانیت بینووسیت لە پێناو شیعردا. ئەو شیعرە کە لە قووڵترین شوێنی تۆوە لە دایک دەبێت و لە ڕێگەی تایبەتی تۆوە دەگاتە گەردوونی.

ئەگەر دەزگایەکی ڕەسەن هەبێت بۆ دوای بوونی شیعرەوە بێت، واز لە گەڕان بە دوای ناوبانگی میعرنووسدا دێنێت. ئەمڕۆ بە ناو دەزگای وا هەیە، کابرای ڕۆژنامەنووس و میعرنووس کتێبی بۆ چاپ دەکەن،

بەڵام شیعری ڕاستەقینە چاپ ناکەن و دەڵێن ببوورن ئێمە شیعر چاپ ناکەین. ئەرکی دەزگای ڕاستەقینە بە دوای دەقەکاندا دەگەڕێت، ئاخۆ کام کتێبی شیعرە خوێندنەوەی بۆ کراوە، بە ڕاستی خوێندراوەتەوە و دەنگدانەوەی ناو خودی شیعرەکە چییە. لە کۆتاییدا شیعری ڕاستەقینە دەمێنێتەوە. شیعر کاتێک دەمێنێتەوە کە هەموو (پەسەند و تێچێنەکان) لە بیر دەکرێن. قسە لەگەڵ نەوەکانی داهاتوودا دەکات، کاتێک ئەکاونتەکانی سۆشیالمێدیا تەنیا یادەوەرییەکی کاڵبووەوەیە. بە واتایەکی تر، ئەمڕۆ ئەو ماعیرانەی تیقی و سۆشیالمێدیایان داگیر کردووە، یەک توێژینەوە چییە لەسەر شیعریان نەکراوە، چونکە شیعر نین و میعر و بۆنگەرایە نەک بوونگەرا. ئەمانە بۆیە زیاتر دەچنە ناو تیقییەوە، دەزانن لە دەقدا لە دایک نەبوون و نامێننەوە، بۆیە لەسەر شاشە دوای خۆیان درێژە بە داگیرکردنی ڕواڵەتی و هەستەکی دەدەن، لێ هیچ توێژینەوەیەکیان لەسەر ناکرێت، چونکە شیعریان بە هونەر نەکردووە.

کانوونی دووەمی ٢٠٢٦

شوێنپێ: قەڵادزی _ کوردستان _ عێراق _ ئاسیا _ زەوی

موجاهیدێک؛ گوڵی نارجۆک دەڕوێنێ! جەنگاوەرێک؛ ماچی ئاسمانی شار دەکات!.. عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

(ئەم شیعرە لەزمانی (دەنیز عەفرین)ەوە ڕوو بەو داعشانەیە کە دڵی مر□ق د□ردەهێنن و ژیان لە تاریکی دەخنکێنن)

کە بەهار دێ چاوی پێت دەکەوێ و دەڕوا
دەڵێ خۆزگە نەهاتمایە و
هەرگیز ژینم نەبینیایە پاڵتۆی تاریکی لەبەرکا
کە ڕووبارێک نیگات دەکا
چاوەکانی پڕ دەبن لە تەم و ئاونگ

بو گایی دت سر ی، د شرم لخم دکم
ئاسمان شین ب و
چلکی ژین؛ کاوی مرگ لسر کا!

ئی ئو دند ب دی بووی ب موجاهیدی ئودیو سنوورکانی بعقی
ئتی ئاژ جگ ل کوشتنی جوانی و جگ ل تاریکی هنان
جگ ل ورانکاری و خم، چاوی بوات هیچ نابین
ئوجا ئیتر نک چاوی خت،
چاوی ئو دبنگییت کور بت ک فرچکت پگرتوو
نک تنها خت؛ ووی ئو ئمیرشت ش ب
ک ت و هزاران وکو تی لخشتی عق بردوو.

ت س لچی دکیتو؟
لئاگری ئو باوی هر ب تنها دیاری دستی
هقرچانی خونکان و کوشتنی بینایی ژین
تس لچی دکیتو ؟ ل سزای ئو عقیدیی
ترسی داو بشان تاکو دی ئینسان دربهنی و کللی سری کیلکانی ب پرژین
یاخود ترمی ئستکان بنژیت و پکنین بکی ب دارا؟
کرپ بدیت بر قمم و
چتری هوری بمب و باروت بدیت بسر ژین و شارا؟
بس پم ب ت س ل چی دکیتو هی ترسنک
هی ئو کس ب می
کرامت دتکت نو جامی ب شرمی و یسوایی تنک.

ت ژان گوی بمب و گوللی خومپاری زوم و زر
لسر گاکانی ئینسان،
لسر گاکانی عق و زانست و جوانی ئچنی
سری منداڵ لناو چای هتیویدا نغر دکی
ک دکویت ژر پاوی جنگاوری ئازادیش
نک هر تنها پاانو و اانو
دژ ب خت و ب باو و ئیمانکت بشرمان و پیتا پیتا در

دەکەی!
کێ مێشکی تۆی شووشتۆتەوە، وا ئاوا بووی بەپاڵەوانی کوشتنی نیگاکان و بە تیغی مەرگ؟
کێ لە مر□قبوونی خستی، وا ئاوا بووی بە بڵێسەی ئاگری جەنگ؟
ئەوەی تۆی کرد بەم دڕندە بێ دڵەی هەتاو بکوژی؛ ئیمانێکە تەواو تاریک
ئەوەی تۆی بەم چارەنووسە ڕەشە گەیاند،
ڕێگایەکە تەواو باریک.
تازە ژیان گرەوێکە یان ئازادی دەبێتە هەتاوێکی گەش
یاخود مەرگ شاڵاو دێنێ و
هەموو دەبینە پنتکێک لە دڵی چارەنووس ڕەش.

عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)
١١ ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٦

شمشێر و شەهوەت.. شیعری سمکۆ ئەحمەد

هۆهۆ ئەحفادی بەنی ئومەیە
بەنی شمشێر و شەهوەت
هۆهۆ ئەحفادی ئەنفال و داعش
بەنی قەتل و ئیرهاب
ئێوە لە چ مەعدەنێکی جنسی بەشەرن؟
ئێوە چ شلەیەک بە دەمارو مێشک و
گەڵ و گونتانا دەڕوات؟

هۆهۆ بەنی سەعد و جۆلانی و
نازانم کێ و کێی بەنی ئیرهاب
ئێوە بۆ هێندە لە کەزیەی کچانی ووڵاتی بەفرم تۆقیون؟
بۆ لەجۆگەلە و لوتکەی قەندیل ترساون؟
ئێوە وا قەرنێکە میزۆپۆتامیا تیرۆر دەکەن
وا قەرنێکە دوژمنایەتی شاخ و رووبارو

باڵی کەو دەکەن

هۆهۆ بەنی نازانم کێ و کێ
ئێوە چ فاملیەکی جنسی بەشەرن؟
ئێوە چ جانەوەرێکی هاوردەن؟
چ دڵێکی بێ خوێنن؟
چ پیاوێکی نا پیاون؟

ئێوە کەی تێ دەگەن فێری ئیملای وشەی ئازادی بن؟
کەی تێ دەگەن تەقویمی سەدەی بیست یەک بخوێننەوە؟
سەدان ساڵە شمشیرو چەقۆتان تەڕو سوورە
دەیان ساڵە دەستتان لە بینی دیجلەو فوراتا گیرە

هۆهۆ بەنی خەلیفەکان
بەنی سوڵتان و عوسمانەکان
ئێوە چ جانەوەرێکی سەحران
بۆ هێندە لە کەزیەی گولانی زاگرۆز تۆقیون؟
بۆ هێندە لە ئاگری نەورۆز ترساون؟

ئێوە لە چ مەعدەنێکی بەشەرن؟

نەفرەت لەوەی بە کەلامتان بڕوا دەکا
نەفرەت لەوەی بە زەلامتان حساب ئەکا

ئێوە ئەی بەنی شەهوەت خوێن
دەرگای مێژوو بە رووتانا خۆی دادەخا

ئێوە کەی دەتوانن وەکو کەوی زاگرۆز دوور هەڵفڕن؟
کەی دەتوانن وەکو بازی تۆرۆس دوور ببینن؟
ئێوە مانگایەکی خەسیون
بەچکەی خۆتان چارەی ناوێن
ئێوە قەوانێکی سواون
سەدان ساڵە هەمان ئایەت دەبزڕکێنن!
دارو بەردی ئەنادۆڵ رقێ لێتە
چەم و کێوی تۆرۆس چەمۆڵەی لێتە

ئیوە ئەی بەنی نازانم کێ و کێ
لەمیلی سەعاتا جێماو
لە دێڕی مێژوودا خنکاو

بڕۆن و بەرۆکمان بەردەن
سەد ساڵی تریش ئەنفالمان کەن
خۆشمان ناوێن

سمکۆ / لەندەن ٢٠٢٦

کە گەورە بووین.. شیعری نەوزاد بەندی

کە گەورە بووین،
جۆلانێیەک هەتیو کەوت ..
بێشکەیەک کەمئەندام بوو ..

★ ★ ★

مزراحێ لە گۆشەیەکدا،
کەڕوو تێی دا…

★ ★ ★

دارلارستیکێ لە ژێر خانەکەدا،
پرۆتکا ..

★ ★ ★

پەنجا/ سەد ڕەسمی
ترنتی و جۆلیانۆجیما،
لە کەلاوەکانا شی بوونەوە ..

★ ★ ★

پاسکیلێکی سێ تایی،
ژەنگ گرتی..
ژەنگ کوشتی ..

★ ★ ★

کۆلار□ یەک،
دەزووەکەی ئاڵۆسکا
ل□ نگەرەکانی پچڕان ..
کلکەکەیان بڕی ..

★ ★ ★

جانتایەکی چاوە پشیلە،
لە ژێرخانەکەدا ڕەق بۆوە .

★ ★ ★

یەک باوەش دەفتەری وەزیفەی
دارا دوو داری دی ..
یەک دنیا ستونی ڕاهێنانی پیتی
د
د
د
د
د
ا
ا
ا
ا
ا
ر
ر
ر
ر
ر
خوسانەوە و ئیفلیج بوون ..

★ ★ ★

نوقوڵی مینۆ و
حەلاوە تەیب و
عەمبەر وەرێت و
ڕیشۆڵە و

حاجی لەقەق و
خاڵخاڵۆکە،
دڵیان شکا ..
سەری خۆیان هەڵگرت..

★ ★ ★

کە گەوره بووین،
تەلەفزیۆنی ڕەش و سپی
سڵاوی کۆماریی
بەرنامەکانی ئەمشەو
وەرزش لە هەفتەیەکدا
گۆرانی داوا کراو
پارچە سەمایەکی سوهێر زەکیی
یارییەکانی تلیماج
ڕاڤە جوتیاری دیموقرات تەها
ئەی شەوەکەی بێ تروسکەی دڵ تەنگیی، عەلی عەزیز..
یار وەرەوەی تۆفیق عەلی ..
توشی غودەی دەرەقیی بوون،
دەنگیان نەما ..

★ ★ ★

کە گەورە بووین،
ئیدی تەمسیلی شەوی چوار شەممان، تەواو ..

★ ★ ★

مامە خەمە
بەهاری دزراو
پێنج پیاو لە ئوتێلێکدا
پژمین
مەرەزە
چەخماخە
دزی زۆرزان،
ڕۆحیان دەرچوو..
تەنها هەڵەی دکتۆر و
فیلەکەت ئەی خاوەن شکۆ،
بەردەوامن ..

★ ★ ★

سەعید زەنگەنە ..
موئەیەد بەدری
کامیل دەباغ
نەسرین جەرج
پەروین مەحمود
نەسرین مەحمود
هاشم جەباریی …
کوژانەوە ..

★ ★ ★

عەرەبانەیەکی تریشقە و
عەرەبانەیەکی دووو ئەسپی،
لە ئاوی ئیجەدا خنکان ..

★ ★ ★

کە گەورە بووین،
چوار دەنک تەمەر هند
بە لیمەندەزییەوە،
لەسەر پارچە کاغەزە،
داخیلی هروب بوو ..

★ ★ ★

مەرکانەیەک،
لە هەیوانەکە کەوتە خوارەوە ..
گەزەیەک قوەفەکانی شکان ..
پە تورەکەیەک هەڵمات،
لەگەڵ دار هەلوکەکا،
چوون بە یەنان ..

★ ★ ★

دەست بە دیوار
فەیوە
یەکە و گەتەکە ،
دەست بە عەمود
میچ میچەن

پێنج بەردیی
هەڵماقۆ
تۆپی پەڕۆ
خەتخەتێن ..
چوونە لیستی تیرۆرەوە ..

* * *

کە گەورە بووین ، مردین ..
ئەم کاسەی سەرە پڕ شەیتانە
ئەم چوار پەلە توکاوییە ،
ئەو گوڵدانە پڕ نوقوڵ و
ئەو چوار چڵە ڕەیحانەیە نین ..

* * *

کە گەورە بووین،
بە پاڵ کردیانینە دەرەوە و
دەرگای قوتابخانەکانیان بە ڕوودا داخستین ..
یەک دنیا ڕەحلە و
تەختە ڕەش و
دەستەسڕی پەڕۆ و
تەختە کوژێن و
تەباشیر و
لاستیک و
قەڵەم دادەر …
ڕەوانەی خانەی پیریی کران ..

کەزێ.. نەوشیروان ئازاد

پێشکەشە بە شەڕڤانانی نیشتمانم

نامۆنیە ..
کەزیم ببڕن ،

سەرم ببرن ،
بەزیندویی ..
وەک کەنیزەو ،
هەم سەبایا…
ئارەقەی فەخری
نەرینە..
بەداوەنی پاکم بسەن..
ئەوان فەرن ..
زەرلەمەژە..
نەریتیانە
کچەکانیان بەمنداڵـــــی و ،
هەربەزیندویی
دەنەژن

نەوشیروان ئازاد
23/1/2026